

**Омурова Айна Молдогазиевна «Дене тарбия багытындагы студенттердин кеп ишмердүүлүгүн өстүрүүнүн методикасы» аттуу темадагы 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишинин расмий оппоненти педагогика илимдеринин доктору, профессор Ж. А. Чымановдун пикири**

**I. Теманын адистикке дал келиши.** Изденүүчү Омурова Айна Молдогазиевна «Дене тарбия багытындагы студенттердин кеп ишмердүүлүгүн өстүрүүнүн методикасы» аттуу темадагы эмгеги өзүнүн объектиси, предмети, мазмуну жана изилдениш багыты боюнча 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистигине дал келет.

**II. Теманын актуалдуулугу.** Республикабыздын жогорку окуу жайларында бир канча жылдан бери кыргыз тили окутулуп келет, ЖОЖдун методикасынын бардык талаптарына жооп берген толук кандуу окуу китеби жок экени, ал эми программалар ЖОЖдун өзгөчөлүгүн эске алуу менен кошумча иштелмелерди талап кылары жөнүндө жыйынтык чыгарууга жол түздү. Белгиленген окумуштуулардын эмгектеринде дене тарбия багытындагы мугалимдердин кеп ишмердүүлүгүн өстүрүү боюнча изилдөөлөр болбогондугу иштин актуалдуулугун айгинелеп турат.

Изилдөөнүн актуалдуулугун аныктоодо практикада жолугуп жаткан төмөнкүдөй карама-каршылыктар менен чечилүүчү проблемалар эске алынган. Алар:

- дүйнөлүк ааламдашуу, дүйнөлүк интеграция күчөп турган азыркы доордо кыргыз тилинин орду жана аны терең окутуу учурдун эң башкы талабы. Азыркы оош-кыйыштуу процесстердин агымы менен күн сайын тилибизге таасир этип жаткан көрүнүштөр улуттук тилибизди нукура бойдон сактап калууга жана аны өнүктүрүүгө түрткү берип жатат.

- совет мезгилиндеги жетимиш жыл ичинде андан кийин да эгемендүүлүктөгү отуз жылдан ашуун убакытта, дээрлик бир кылымга тете мезгилде дене тарбия предметине сабак катары анчалык маани берилбей, экинчи планга сүрүлүп калуусу, атүгүл алыскы аймактарда да дене тарбия предмети орус тилинде окутулуп, кесиптик терминдер орус тилинен которулбастан (налево, направо, кругом ж.б.) ошол боюнча калгандыгы;

- жогорку окуу жайларында да дене тарбия дисциплиналарындагы анын кыргыз тилинде окутулушунда эмдигиче формалдуулуктун өкүм сүрүүсү;

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМАЛЕРКЕТ ИКМ УНИВЕРСИТЕТИ  
КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им. И. АРАБАЕВА  
№ 79 «18» 06 2021 г.

- спорттук терминдердин толук түрдө кыргыз тилине так, туура которулбагандыгынан студенттердин сөзгө, кепке маани бербей, сөз байлыгынын жардылыгы;

- студенттердин кыргызча кеп ишмердүүлүгүн өнүктүрүүгө арналган атайын илимий изилдөөнүн жүргүзүлбөгөндүгү;

- Кыргыз мамлекеттик дене тарбия жана спорт академиясынын уюшулганына 60 жылдан ашса да бүгүнкү күнгө чейин кыргыз тилинен илимий иштер жазылбай келгендиги, кыргыз тилинде диссертациялардын жакталбагандыгы;

- дене тарбия мугалимдери үчүн талапка ылайык кыргызча толук кандуу окуу куралы, методикалык колдонмолор, окуу-методикалык куралдардын жоктугу, окуу программалары окуу жайынын өзгөчөлүгүн эске алуу менен кошумча иштелмелерди талап кылары, дене тарбия багытындагы мугалимдердин кыргызча кеп ишмердүүлүгүн өнүктүрүү боюнча илимий изилдөөлөр болбогондугу ж.б.у.с. көйгөйлөр жана карам-каршылыктар иштин актуалдуулугун тастыктап турат.

### **III. Диссертациялык иштин илимий жыйынтыктары**

**1-жыйынтык.** Кыргыз тили жана адабияты дисциплинасын окутууда дене тарбия адистигиндеги студенттердин кыргызча сөздүк корун байытуу, тилдик рухий асыл дөөлөттөр, адамдын сак-саламатчылыгы тууралуу баалуулуктары тууралуу түшүнүктөрү учурдагы заманбап окутуп-тарбиялоо технологиясы менен тастыкталган.

**2-жыйынтык.** Кыргыз тили жана адабияты дисциплинасын окутууда студенттердин кыргызча кебин байытуунун дидактикалык принциптери аныкталып жана кеп ишмердүүлүгүн өстүрүү методикасынын модели иштелип чыгып, окуу процессинде сыноодон өткөрүлгөн.

**3-жыйынтык.** Кыргыз тили жана адабияты дисциплинасын окутууда дене тарбия адистигиндеги студенттердин угуу, окуу, сүйлөө, жазуу кеп ишмердүүлүгүн калыптандыруунун илимий-теориялык жана илимий-методикалык негиздери алгачкы ирет иштелип чыгып, практикага сунушталды.

### **IV. Диссертациядагы илимий жыйынтыктардын негизделиши жана ишмердүүлүгү**

**1-жыйынтык** дене тарбия адистигиндеги студенттердин сөздүк корун байытуунун жана тилдик асыл дөөлөттөр, адамдын сак-саламатчылыгы тууралуу баалуулуктар түшүнүктөрүн учурдагы заманбап окутуп-тарбиялоо технологиясы менен тастыкталгандыгы жаңы болуп саналат.

**2-жыйынтык** жаңы деп эсептөөгө болот, себеби дене тарбия багытындагы студент-жаштардын кыргызча сөздүк корун байытуунун

педагогикалык шарттары аныкталып жана кеп ишмердүүлүгүн өстүрүү методикасынын теориялык модели иштелип чыгып, окуу процессинде сыноодон өткөрүлгөн.

**3-жыйынтык** жаңы деп эсептөөгө болот, анткени дене тарбия адистигиндеги студенттерге эне тилин окутуунун негизинде алардын кыргызча сөздүк кордун байытуунун кеп ишмердүүлүгүн калыптандыруунун жана өнүктүрүүнүн илимий-теориялык жана илимий-методикалык негиздери иштелип чыккан;

**4-жыйынтык** жарым-жартылай жаңы болуп саналат, анткени эксперименттик жумуштар буга чейин да кыргыз тили боюнча жогорку окуу жайларда, мектептерде аткарылып келет.

**5-жыйынтык** жаңы деп эсептөөгө болот, себеби дене тарбия адистигиндеги студенттердин кыргызча сөздүк корун байытуунун илимий багыттары, кыргыз тили сабагында кеп ишмердүүлүгүнө окутуунун методикасы, кеп маданияты илими боюнча илимий изилдөөлөр, тилдик-коммуникативдик жактан окутуп-тарбиялоонун теориялык маселелери бул иште алгач ирет сөзгө алынган.

#### **VI. Алынган жыйынтыктардын ички биримдигин баалоо**

Изилдөөгө алынган жыйынтыктар ички биримдикке, улантуучулук мүнөзгө, логикалык ырааттуулук, маани-маңыздык байланыштуулукка ээ.

#### **VII. Алынган жыйынтыктардын тиешелүү актуалдуу проблемага, теориялык же колдонмо маселеге багытталышын баалоо**

А.М. Омурованын диссертациялык иши педагогика илиминде буга чейин изилдөөгө алына элек маселеге, башкача айтканда, дене тарбия багытындагы студенттердин кеп ишмердүүлүгүн өстүрүүнүн методикасын, методологиялык негиздерине иликтөө жүргүзүү менен кыргыз тилин жана адабиятын улантуучу топторго жүргүзүлгөн 1-2 курстардын студенттеринин кеп ишмердүүлүгүн жазуу, окуу, сүйлөө, угуу багыттары боюнча окутуу талаптарын аткаруу менен аныктоого багытталган. Ошондуктан диссертациянын жыйынтыктары, материалдары, жоболору илимий-изилдөөчүлүк, илимий-методологиялык, билим берүүчүлүк, практикалык мааниге ээ.

#### **VIII. Диссертациянын негизги жоболорунун, жыйынтыктарынын, бүтүмдөрүнүн жетиштүү санда жарык көрүшү**

Диссертациялык изилдөөдөн алынган негизги жыйынтыктар, көрсөткүчтөр, бүтүм-корутундулар КР ЖАКнын тизмесине кирген же

индекстелген системага кирген басылмаларда диссертанттын жеке авторлугу менен жарык көргөн 15 макалада илимий жетекчиси менен бирдикте 1 макалада жана жарык көргөн КМДТСАнын профессор А.М.Наралиевдин жетекчилиги астында окутуучулары менен бирдикте түзүлгөн орусча-кыргызча терминологиялык сөздүктө чагылдырылган.

#### **IX. Авторефераттын диссертациясынын мазмунуна шайкеш келиши**

Автореферат диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максаты менен милдеттерине шайкеш келет. Авторефератта диссертациянын кеңири идеялары, жыйынтыктарынын жазылышы, автордун кошкон салымы, жаңылыгынын даражасы, изилдөөнүн практикалык баалуулугу көрсөтүлгөн. Авторефератта коюлуучу талаптар толук сакталган.

#### **X. Диссертациянын мазмунунда жана жасалгандыгында айрым мүчүлүштүктөр**

Диссертациянын жана авторефераттын мазмунунда, жасалгаланышында орун алган төмөнкүдөй айрым жагдайлар боюнча сын-пикир, сунуш айтууга болот.

1. Текст ичинде шилтелмедерди берүүдө бирдейлик сакталбай калган, айрым шилтелмедерде, эмгектин чыккан жылы, бети көрсөтүлсө, айрымдарында автор, эмгектин чыккан жылы, айрымдарында болсо, эмгектин аталышы, бети көрсөтүлгөн.

#### **XI. Диссертациянын КР ЖАКнын “Окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндөгү Жобосунун” талаптарына ылайык келиши**

Омурова Айна Молдогазиевна «Дене тарбия багытындагы студенттердин кеп ишмердүүлүгүн өстүрүүнүн методикасы» аттуу диссертациясы КР ЖАКнын кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарына жооп берет, ал эми анын автору 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алууга татыктуу.

Расмий оппонент, педагогика  
илимдеринин доктору, профессор:

Чыманов Ж. А.



Handwritten signatures and notes in blue ink, including the name of the candidate and the date of the defense.

12.06.2021 г. секр: Д. Омураева